

SPIRITUAL SEPARATENESS

קדושים תשע"ו

PARASHAS KEDOSHIM

¹³ You shall not cheat your fellow and you shall not rob; a worker's wage shall not remain with you overnight until morning. ¹⁴ You shall not curse the deaf, and you shall not place a stumbling block before the blind; you shall fear your God — I am HASHEM.

¹⁵ You shall not commit a perversion of justice; you shall not favor the poor and you shall not honor the great; with righteousness shall you judge your fellow.

¹⁶ You shall not be a gossipmonger among your people, you shall not stand aside while your fellow's blood is shed — I am HASHEM. ¹⁷ You shall not hate your brother in your heart; you shall reprove your fellow and do not bear a sin because of him. ¹⁸ You shall not take revenge and you shall not bear a grudge against the members of your people; you shall love your fellow as yourself — I am HASHEM.

¹⁹ You shall observe My decrees: you shall not mate your animal into another species, you shall not plant your field with mixed seed; and a garment that is a mixture of combined fibers shall not come upon you.

אור החיים

2

ונראה בהעיר בסדר הכתובים למה סמך הכתוב מצות הרבעה למצות אהבת רעים, ומי יודע לסדר סדר מתאים כה אלהינו. אכן לצד שצוה ה' על אהבת החברים והתקשרות לבם יהיה כי הפץ ה' התקשרות ענפי הקדושה, ומוזה יאמר אדם כי לא יקפיד ה' על הרבעת מהורה עם סחורה, לזה בא הכתוב ואמר כי אין הרצון בזה לקשר בהמה עם בהמה ואפילו בכי ענפי הסחורה הגם ששניהם מין סחורה, ולזה דקדק לומר בהמתך פירוש בהמה הסחורה אך לאכילה, ותמצא

3a

רבינו בחיי

(יט) את חקותי תשמור. ומה הם בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים ובגד כלאים שעטנו לא יעלה עליך.

על דרך הפשט טעם איסור הכלאים מפני שכל הדברים הנבראים בארץ בין חי בין צומח יש לו כוח ומולד למעלה וכל אחד ואחד נברא למינו כי כן יסוד המלך יתעלה במעשה בראשית שיהיה כל אחד ואחד למינהו ומי שהוא מרביע או מרכיב שני מינין הרי הוא משנה ומכחיש מעשה בראשית שכתוב שם למינהו והוא ערשה הפך ה' שרצה להבדיל בין המינין כאלו מראה את עצמו שהוא חושב כי לא יספיקו הנבראים שברא הקב"ה בעולמו והוא רוצה להתחכם ולהוסיף עוד שם מינין מחדשים על כל מה שברא חי העולמים ואסור החרישה בשור והמור גם כן נמשך אחר הטעם הזה כי מנהג עובדי אדמה אחר חרישתם שיביאו הצמד כרפת אחת

36

4

Ramban

[Having asserted that of the three decrees in our verse, only the one against wearing *shaatnez* has a concealed rationale, Ramban shows that the other two — the prohibitions against mixed breeding and against mixed planting — indeed have readily understandable rationales:]

The underlying rationale for the prohibitions against "mixture of species" is that God created individual species in the world for all living entities — for plants and for animate creatures¹⁰⁸ — and He implanted in them the capacity for reproduction so that those species will exist indefinitely,¹⁰⁹ for as long as He, blessed is He, shall wish the world to exist.¹¹⁰

— וצוה בכתם שיצאו למיניהם ולא ישתנו לצד לעולם. — וצוה בכתם שיצאו למיניהם ולא ישתנו לצד לעולם. — And He commanded as part of their reproductive capacity that they shall produce offspring according to their individual species, so that [those species] shall never change into something else, — *as it is stated regarding all of them, according to its kind (Genesis 1:11, 12, 21, 24, 25).* — Now the purpose of breeding, by which we mate animals one with another, is propagation of the species, — *just as men cohabit with women for the purpose of being fruitful and multiplying.* — Accordingly, one who interbreeds two species alters and repudiates the original Creation.

5

RAMBAN ELUCIDATED

and it is as if he thinks that the Holy One, blessed is He, did not sufficiently perfect His world, — *so he wants to assist in the world's creation by adding different creatures to it.*¹¹¹

[An additional reason:] — Moreover, animal species cannot produce offspring through interbreeding. — And even in the case of those species that are sufficiently similar in nature to produce offspring from each other, as in the case of mules,¹¹² — *their offspring produced in this manner will eventually die out, since they are sterile.*¹¹³

6

111. *Gur Aryeh* (here) challenges Ramban's fundamental premise by noting that God created many things in an imperfect state with the expectation that man shall complete them (e.g. wheat that man processes into bread; the foreskin that man circumcises). *Yekev Ephraim I* defends Ramban by differentiating between improvements to existing species (*Gur Aryeh's* examples) and the creation of new species. It is only the latter category that constitutes an "alteration and repudiation" of God's Creation. Improvement of the former kind, however, is part of the Divine mandate to man. See there at length.

76

דברים כיוצא בזה שנתקנים ע"י בני האדם. ולא אומרים בזה שהקב"ה לא השלים את עולמו, אלא ה' הגיח לפנינו את הכלים כדי שנוכל לתקן ולהשלים את העולם. וא"כ מדוע במצוות כלאים חל עלינו איסור להשלים ולשכלל את הנבראה.

7a

והקשה המהר"ל מה בכך שמרכיב שני מינים שונים, הרי אמרו חכמים כל דבר שהקב"ה ברא בששת ימי בראשית צריך תיקון, כמו החישים והשעורים שאינם נאכלים כמות ששם, אלא צריכים תיקון בטחינה ואפיה, וכן בניית הבתים הוא מכל מיני חומרים שה' ברא בעולם. וגם האדם נברא עם ערלה, ונחסרת הערלה מקיים האדם מצוות מילה ומתקן את כל גופו. ויש עוד הרבה

חכמת חיים חשובה למדנו מציווי זה. והיא, שיש לאדם מספיק עבודה בדברים שהם עדיין במסגרת הטבע, ובוה הוא יכול לקיים את העולם ולשכללו. ואין צורך לכזבו זמנו לריק בדברים שלא יהיה בהם תועלת לעולם. ולא עוד אלא, שדברים מחודשים בדרך כלל מוזקים לעולם בהמצאתם. כמו "האטום", שבכוחו להזיק ולהרוס ערים ומדינות שלימות. והשפעת "האטום" אינו רק בזמן הטלת הפצצה, אלא גם כמה שנים אח"כ עדיין יש בהשפעתו כדי להזיק ולברוא בריות משונות וכו'. והדברים ידועים ומפורסמים. ויש עוד דברים כיו"ב שיצירתם רק הוזקה לעולם, וכל יצירה כזו שמלכתחילה לא נבראה ע"י הקב"ה, הרי זה בכלל הכחשת מעשה בראשית.

ואפשר לכאר בכוננת הרמב"ן כן: אמנם ה' ברא את העולם בדרך זו שנעבוד באדמה ונוציא פירות ונגדל כרמים ונתקן את העולם. ואדרבא צווי וחובה הוא עלינו "לא תוהו בראה לשבת יצרה", וזה חלקינו בבריאת העולם. אך אין זה אלא בתיקון והשלמה שבאה לשמור על המצב הקיים, וכמו שאמר הקב"ה לאדם הראשון "כל מה שבראתי בשבילך בראתי, תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי". דהיינו עלינו לשמור על העולם ולהזהר שלא לקלקלו, וכל קלקול שנגרם ע"י האדם, עליו לתקנו מיד, כדי שלא יהיה פגם בבריאתו של הקב"ה. ולא רק שעלינו להזהר שלא לקלקלו אלא גם חובה ומצווה לשמור על הקיים שלא יחד מן העולם, ולכן עלינו לקיים מצות פריה ורבייה כדי שיהא המשך לעולם. וכן לזרוע ולנטוע וכו'. וכך היא דרכו של עולם. ממילא גם כשהאדם מנציא המצאות ומשלים את העולם, אין זה אלא כשהוא יודע מראש שהתוצאות של מעשיו יהיו בכלל המסגרת הקיימת בעולם, ללא שינויים מהותיים מעיקר בריאתו של הקב"ה.

אבל כשהאדם עושה "כלאים", ורוצה לברוא בריות חדשות שאינו יודע מה יצא מבריאות אלו, ושמא יזיקו לעולם יותר מאשר יועילו, וכמו שאמרו חז"ל על הפרד, שבא מתערובת כלאים של חמור וסוסה שמכתו יכולה להמית. בזה הוא יוצא מהמסגרת הברורה שברא הקב"ה, וזרי הוא מכחיש למעשה בראשית.

זה הכלל, כל חידוש שאדם יכול להיות אחראי למעשיו, וביכולתו לראות מהי

התוצאה הסופית של מעשיו, אין בזה כל כפירה במעשה בראשית, אלא כך היא דרכו של עולם. אבל חידושים שלא נדע מה יצא מהם, הרי זה כפירה במעשה בראשית. וע"ז אמר שלמה המלך החכם מכל האדם, (קהלת ו, טז) "אל תתחכם יותר למה תשומם", דהיינו עליך להזהר בחכמתך שמא תגיע לתהום שאין לך מנוס ממנו.

R Hisc

11

In the preceding discussion we noted the transition, without a break, between this group of laws and the laws contained in the preceding verses. This smooth transition testifies to the close connection between these laws. For the laws of preserving the separation of species throughout the organic world are connected with the laws of preserving the dignity of man. Moreover, they are connected with the whole section on social holiness, as they conclude its first part.

Through the sanctification of man's character in his humane relationships with others reaches its zenith. Revengful and hateful feelings toward an offender for wrongs suffered are deeply embedded in the physical nature of animals. They are part of the instinct for self-preservation; they are part of the self-love that powerfully rules the animal soul, self-love with which the Creator has provided each one of His creatures for the purpose of self-preservation. To free oneself completely of any feeling of revenge or hatred toward an offender, to transform love of self into love of one's fellow — that is the height of self-control. It entails freely subordinating one's bodily will to the higher dictates of God's Will. Exerting this power of self-control is a man's duty. He who fulfills it bridges the gulf between the animalistic-physical and the godly-moral; he transcends the boundary that separates man from beast, and he ascends the heights of holiness which lead to God's closeness.

And when we have reached the heights of human destiny, God's Word directs our attention backward; He shows us the whole organic world lying far below us. We behold that this world, too, is a world of Divine laws. Every plant, every living thing, proclaims God's glory. With every fiber and with all their strength they attest to God, Who makes the laws of their existence and formation. All this He shows us so that

we should reflect and realize that if we have ascended to the heights of life's holiness, we have only fulfilled the purpose for which we were created. All the plants, all the animals, perform God's Will by compulsion; of necessity they fulfill the purpose of their existence, and do not deviate from their appointed charge. We, however, have been given the ability and the charge to obey God in freedom.

13

They are ordained strictly as consequences of true awareness of God: God — hence respect everything that exists and lives, because the world and all that it holds belongs to God and is sacred unto Him! God — hence we, too, are able and obligated to be holy, i.e., to be man, who is endowed with moral freedom; to be man, who emulates His Creator in truth, justice, and love.

14

These two awarenesses are the two basic ideas of the holiness of the human calling: the godliness of all creatures, and the higher calling of man — both of which derive from God. These two ideas lead us out of the narrow sphere of man. We are to uphold the Divine order also in the world outside of man; for the Divine seal, אני ה', is stamped and imprinted everywhere in this world. We are to be conscious also of our own higher station in this larger world. These are the truths represented by the group of laws that now follows.

To R' Avraham Saba, author of *Sefer Tzror HaMor*, the thread linking the various laws of this chapter is the duty to maintain the harmonious order of nature as God created it. Having proclaimed this principle in sexual and social relations, the Torah turns to the prohibitions against crossbreeding in the plant and animal worlds. This interpretation is implied in the word חֻקְתִּי, *My decrees*, which can be read as שְׁחַקְתִּי לְךָ כְּבָר, *My decrees which I had commanded you previously (Sanhedrin 60a)*. Thus, the Torah is alluding to the origin of these laws as going back to Creation, when the animals and plants were classified למין, *separation of the species*. In fact, the Sages of the Midrash regarded these laws as the basis for the creation of heaven and earth. Thus, they interpreted our verse using the word חֻק in the sense of engraving or fixing permanently, שְׁחַקְתִּי שָׁמַיִם וָאָרֶץ, *I have established heaven and earth (Vayikra Rabbah 35)*. This direct connection with the laws of Creation was emphasized in the commentary to Genesis 1:12.

16 30 RABBI FREIFELD SPEAKS

Most of us have a primitive concept of good and evil. We think about moral and ethical values, about crime and punishment. But we do not really understand what defines good and what defines evil. Without this knowledge we are blind creatures groping in the dark. You could live in a mansion, have a garage full of expensive automobiles and a staff of servants, and yet you would be an invalid, lost and helpless, if you do not have a genuine insight into good and evil.

The essential insight of the mishnah that the Almighty created the world with ten divine utterances is that there is a system and an order in the universe. Evil is any act or word or deed that disrupts the symmetry of creation, that creates chaos in the place of order. That is the nature of evil. It is a destructive force that tears down the Almighty's creation. Good, on the other hand, is that which is consistent with the order of creation, that which flows in harmony

with the symmetry of the cosmos, that supports, preserves and enhances the raw material of the Almighty's creation.

If you want to understand the structure of *avodah*, of serving the Almighty, in a nutshell, this is it. The purpose of a person in this world is to avoid chaos, both in the spiritual and the material realm, and to pursue symmetry and *achdus*, unity. All the intellectual and artistic achievements of humankind, all the edifices of science, mathematics, philosophy, art and literature are built on the bedrock of this symmetry. The most salient feature of the entire cosmos is its astounding symmetry, the incredible precision of the universe. If we had the mental and emotional faculties to dwell on this as it deserves, we would be left speechless with awe and amazement.

But the symmetry does not stop with physics and aesthetics. The Torah tells us that this selfsame symmetry extends into the realms of our relationships with each other and our relationship with the world. The way we live, the way we act, the way we talk has to be consistent with the symmetry of the universe. In the lexicon of the Torah, personal character is called *midot*, literally "measurements". Character is a function of the underlying order of the Torah and of the symmetry of creation.

The mishnah has thus given us the foundation, the basis, the backbone of the entire Torah, the Gemara, the Rishonim, the Shulchan Aruch, the entire science of *ruchnius*, everything is to provide guidelines for the spiritual order of creation. The world was created with ten divine utterances, with a system, an order, a symmetry. This principle in itself cries out for the punishment of the evildoers who disrupt the sublime symmetry and turn order into chaos, and it equally calls out for the reward of the righteous who bring order to a chaotic world.

A yeshivah is a place where a person stretches himself and becomes bigger. At least, that is what I think it is supposed to be. Bigger in my mind means bigger in one's relationship with the Almighty, bigger in one's relationship with other people, bigger in one's relationship with the vast cosmos. So how can you become bigger if you make noise at night in the dormitory? How can you become bigger if you leave sefarim lying around and expect someone else to collect them behind you and return them to their places? How can you become bigger if you don't leave the kitchen and dining room spotless behind you when you are finished? These are not acts of saintliness we're talking about. We're talking about sensitivity. We're talking about awareness. We're talking about an understanding of the first principle of creation, the separation of order and chaos.

19 קב מתנת דברי שלום ואמת חיים

דבר זה מתבאר היטב מתוך דברי המסלת ישרים שכתב באמצע פרק י"א בזה"ל: גם השנאה והנקימה קשה מאד לשימלט ממנה לב הותל אשר לבני אדם. כי האדם מרגיש מאד בעלבונותיו ומצטער צער גדול והנקמה לו מתוקה מדבש כי היא מנוחתו לבדה. על כן לשיהיה בכחו לעזוב מה שטבעו מכריח אותו ויעבור על מדותיו ולא ישנא מי שהעיר בו השנאה ולא יקום ממנו בהזדמן לו שיוכל להנקם ולא יטו לו, אלא את הכל ישכח ויסיר מלבו כאלו לא היה. חזק ואמין הוא. והוא קל רק למלאכי השרת שאין ביניהם המדות הללו לא אל שכני בני חומר אשר בעפר יטודם. אמנם גורת מלך היא, והמקראות גלויים באר היטב אינם צריכים פירוש לא תשנא את אחיך בלבדך לא תקום ולא תטור את בני עמך, עכ"ל. ועייש שהוא מאריך להראות אך גם אחרי שכבר הסכים האדם לקיים לאוים אלו בא היצר בכמה טענות שכליות שאי אפשר לבקש ממנו שיתנהג עם האיש שהרע לו באיפן שיטיב עמו בחיבה גדולה כבראשונה ממש כאלו לא עשה לו כלום. ואף על זרעו התורה וכללה כלל שהכל נכלל בו ואהבת לרעך כמוך בלי שום הפרש, כמוך בלי חילוקים בלי תחבולות ומזימות, כמוך ממש.

הרי ברור מתוך דברי כי טעות היא מה שחושבים העולם שהמצות בין אדם לחברו הם שכליות כי רק המסתכל בשטחיות אומר כן. אבל המעמיק קצת להכיר עד כמה התורה הורשת הנהגה במדות טובות יראה כי אדרבה אין השכל סובלתו כלל מפני שאין האדם אשר בעפר יסודו מסוגל לעורר כחות אלו בעצמו, ודוקא במצות בין אדם לחברו אנו נפגשים בהבדל שתי עולמות - עולם הטבע בלי תורה ועולמה של תורה (ועי קובץ שיחות [פוניבז] שנת תשי"ט) מאמר ראו מה בין בני לבן חמי (בדף 153) אשר שם האריך הגה"צ ר' יחזקאל לוינשטיין צ"ל בענין זה בטוב טעם ודעת.

ובזה מבוארים דברי הרש"י הנ"ל באר היטב עד כמה העולם טועים במצות בין אדם לחברו ואשר על ידי זה נותנים מקום ליצר לקטרג שהרי לפי כל הנ"ל נהפוך הוא אשר מצות אלו הם באמת למעלה משכל האדם ודורשים ממנו יותר ממה שיש בטבעו ועל ידן נהיה באמת יותר דבוק למצות התורה. ועל כן היו מצות אלו חרותות גלוחות האבן באותיות גדולות זבולטות הרבה יותר משאר המצות כדי להזגיש מעלתן לעיני כל ישראל שהם גורת מלך ומצות ה' מסיני.

20

אדם משה קב יקרא

וכיצד צא בזה, ואם יהיה אהבו בכל יחפוך שיכנה ועמו האהוב לו בעושר ובנכסים וכבוד וברעם ובחכמה, ולא שישוה אליו אבל יהיה הפך כלבו לעולם שיהיה הוא יותר ממנו בכל טובה, ויצוה הכתוב שלא תהיה פחיתות הקנאה הזאת בלבך, אבל יאהב ברבות הטובה לחבירו כאשר אדם עושה לנפשו ולא יתן שיפחית באוהבו, ועל כן אמר ביהונתן (ש"א, כ"ז) כי אהבת נפשו אהבו, בעבור שהסד מרת הקנאה מלבו ואמר (שם כ"ז) ואתה תמלוק על ישראל וגו', עכ"ל. וא"כ גם בחבד הנמכין מבואר שמצוה זו דורש מכל אחד ואחד מישראל שינהג עין טובה בחבירו, ויצוה בנחמה חבירו בשלימות ובחרחבה בכל הענינים.

ומזה הצמר. ומזה תבין כי הבל וקין היו הפכים זה לזה, כי זה רועה צאן שמהם הצמר וזה עובד אדמה שממנה הפשתן. ומפני שהיו הפכים לא היה אפשר להתקיים יחד. וגם קין לא היה אפשר לו להתקיים שהוא חלק אחד מן הפכים. עד שנולד שת והוא יסוד הכל שממנו הושתת העולם, והוא יסוד ושורש כל הפכים. אלו דברי חכמים שאמרו כי הביא זרע פשתן, וברוך שבחר בהם ובחכמתם.

"ונראה שמפני זה נעש הבל ונהרג. דהוא גם כן הביא קורבן להרחיק כוח קין. דלמה לא הביא שור פר כמו שהקריב אדם הראשון ותטיב לה משור פר, אלא שהיה מכוין להרחיק הברכה מקין שהיה עובד אדמה. כי הצאן הוא הפוך לו, כי מן הצאן יבוא הצמר ומן האדמה הפשתן. ואליכ כיון שחביא הבל קורבן היה ראוי להיות נשמר רק שהוא החזיק בהחזקה. ולפיכך כתיב ויחבל הביא גם הוא - כמו שקין היה מכוין להרחיק הבל וחיביא זרע פשתן שהוא הפך הצאן, גם הבל היה כוונתו להביא דבר שהוא הפך קין. ובוה יתורץ קושיא דלעיל למה הביא קין מן הגרוע. לפי שרצה להביא דבר שהוא הפך הבל, כי הבל היה רועה צאן שיש להם חלב ושומן, וקין היה עובד אדמה שנתקללה היה מביא קורבן שהוא דומה לו והפך הבל" עייכ.

חרי ביאר לנו המהר"ל כי לא בכדי הביא קין זרע פשתן. כוונתו היתה להביא דבר השייך אך ורק לבחינתו ואינו מתערב עם תחומו של הבל, כדי להגדיל ולהאדיר את ענינו ולבטל את בחינת הבל מהעולם. ונראה דענין זה מתקשר לזה שהדגיש המדרש שהביאו את קרבנם בחג הפסח. והביאור הוא, שחג הפסח הוא חג הבכורה - המועד שבו כלל ישראל נבחרו להיות "בני בכורי ישראל" על ידי מכת בכורות. (בספרנו "ישמחת בחגך" עמ' 141 הארכנו ביסוד זה עיי"ש). ולכן דווקא בחג זה הביא כל אחד קורבן כדי לרומם את ענינו ולזכות בכתר הבכורה. במלים אחרות, שבחינתו תקבע את עיקר סדר העולם. ומוסיף המהר"ל: שגם הבל נגרר אחר קין ואף הוא התכוון בקרבנו לבטל את בחינת קין, ולכן לא זכה לשמירה עליונה בנין קרבנו, והוא נהרג על ידי קין.

המסר אשר עלינו להסיק מפרשתנו הוא להתרחק ממידותיהם של קין והבל. עיינו להקדים התבוננות לכל מעשה ולעשות את המעשים מכוח הכרה בערך הדברים. מצד שני אין לנו להרגיש עליונות ושלטון על זולתנו. ובוה נצרך שתי בחינות אלו יחד - ונתרומם לבחינת שת - ונוכח שעלינו ועל גבנו יושתת עולמו של חי העולמים.

קטז טעם פרשת קדושים ודעת

בהמתך לא תרביע כלאים (יט. יט)

סמך איסור כלאים למצות אהבת הבריות. לרמוז שאמנם נצטוונו לאהוב הזולת, והדבר מביא לאחדות מושלמת, אבל אל נצא בשמה של אהבת ישראל לאחד צדיק עם רשע. שגדולה סכנת ההשפעה של הרשע על הצדיק, ואז אחוד הרע והטוב הוא כלאים ואסור.

שדך לא תזרע כלאים (יט. יט)

בזוה"ק מסביר טעם חומרת אסור כלאים. שחוק בשמים שכל דבר שגדל בארץ יש לו מזל קמעה והוא גדל בכח עליון. ולכל עשב ועשב יש שורש משלו. וכשמערב המינים מקלקל בחוקות שמים ופוגם ביסוד ושורש צמיחת הפרות.

28 WITH HEARTS FULL OF FAITH R. Salomon

Let us listen to the words of the Rambam (*Mishneh Torah, Hilchos Dei'os 6:1*), "It is human nature to be influenced in one's views and actions by one's associates and friends and to adopt the customs of the people in one's country. Therefore, a person must attach himself to righteous people and always live among scholars in order to learn from their deeds. A person must also distance himself from evildoers who walk in darkness in order to avoid learning from their deeds ... Should he find himself in a country

יב"ד" כי נתן מלחמו לרל. שלמה המלך ע"ה ר"ל כי שהוא טוב עין ראוי שיהיה מרחיק מן הש"י כי מלחמו נתן לרל, שכאשר הוא נתון בעין טובה שלא בצרות עין רק בהרחבה. וההפך שיש בין לב טוב ובין עין טוב, כי לב טוב נקרא כאשר הוא הפך להוציא טוב אל אחר, ולב רע נקרא כאשר אינו רוצה להוציא טוב אל אחר ועין טוב נקרא כאשר הוא רוצה והפך שיהיה חבירו בשלימות ובטוב, והפך זה עין רע נקרא כאשר עינו צר בשל אחר. ומפני כך אמר טוב עין הוא יבורך כי העין מרחיק שיהיה צר ואינו חפץ בשלימות לכן הוא רחוק מן הברכה, וזה שהוא נתון בעין טובה מורה שהוא דבק בברכה יתירה ואל"כ לא היה נתון בטוב עין, לכן כתיב טוב עין הוא יבורך כי מלחמו נתן לרל, שמפני שהוא בעל עין טוב הוא דבק בברכה כמו שאמרנו ולכן יבורך ג"כ, עכ"ל. מעלת "טוב עין" עולה מעל מעלת "נדיב לב"!

הנהגה בענין מאמר החכם מכל אדם - "טוב עין הוא יבורך", מבאר רבנו זחם זצ"ל ממיר, שהאדם נמשל ל"צינור" שדרכו יורדת הברכה לעולם, וכמו שכל נוד ככל שהוא פתוח ומרווח יותר כך השפע עובר דרכו, כך האדם - ככל שהוא הג במידה זו והוא משפיע לזולתו מכל אשר קיבל, הרי שאכן השפע מתרבה אצלו הרי פתח את ליבו והרחיבו, אך פכל שאין האדם עושה עצמו כצינור אלא מחזיק וכה לעצמו - כך הברכה העוברת דרכו תצמצם, ועל כן שפע הברכה מתגבר דרך מי יהוא "טוב עין", עכ"ל.

אם נתבונן בדברי חז"ל על פרשתנו נגלה שהדברים כלל אינם פשוטים כמו שנראה במבט ראשון. הפתח להבנת סוד ענין פרשתנו נרמז בדברי רש"י, וזה לשונו: "מפרי האדמה - מן הגרוע, ויש אגדה שאומרת זרע פשתן יהיה". הדברים מפורשים יותר במדרש וילקוט בראשית רמז ל"ה): "הגיע ליל יו"ט של פסח... והביא קין מותר מאכלו - קליות זרע פשתן. והבל הביא מבכורות צאנו כבשים שלא נגזזו. ר' יהושע בן קרחה אמר, אמר הקב"ה: ח"ו יתערבו מנחת קין והבל לעולם, אפילו באריגת בגד שנאמר ולא תלבש שעטני"י". הדברים סתומים ותמוהים, מה ענינו של אותו זרע פשתן שהביא קין ומה היתה כוונתו בוה, ומה חקשר בין קורבנות קין והבל לאיסור לבישת שעטני"י? המהר"ל (גור אריה בראשית ד"ה זרע פשתן, וכן מבואר במצודת דוד מהרד"ב ערך שעטני, ועיי' בביאור הגרי"א לסד"צ פי"ד, ומהר"ל בדרשת שבת הגדול) מגלה את סוד הענין, וז"ל:

"[רש"י מביא בשם חז"ל מפרי האדמה - מנחה זרע פשתן היה], כתב הרא"ם: שמעתי כי סוף תיבות של קרבן שהוא פי' מנחה, והוא פשתן - קוויף ריש"י ביי"ת נו"ן סופי תיבות פשתן. ולא ידעו אותם המפרשים ענין קין והבל כי דבר נכון למבין, כי אשר היה זה רועה צאן וזה עובד אדמה מסתמא היה קין מביא קורבן מה שהוא שייך לו להגדיל כוחו שהוא מיוחד לו בן ורחוק מחבירו. ואין בכל עבודתו שהיה עובד אדמה מה שהוא מיוחד לו דווקא ושהוא מובדל ומופרש מהבל רק הפשתן, שזה הדבר הוא כלאים והפכו לו, והוא היה מכוין בודאי דבר שהוא מיוחד לו דווקא, כדכתיב ויבא קין מפרי האדמה, דהיה דעתו להביא מה שהוא מיוחד לו. וכן הבל היה מביא מבכורות צאנו כדי להביא מדבר שהוא מיוחד לו. ואין דבר מיוחד לקין רק הפשתן זרע שהוא כלאים והפכו לצאן, שמוה יבא הפשתן

whose customs are bad and whose people do not follow the right way, he should move to a place of righteous people who behave properly. If all the countries he has visited or knows by reputation behave improperly, as is the case in our times, or if war or pestilence prevents him from traveling abroad, he should withdraw into his own privacy ... If the people are so evil and sinful that they do not allow him to remain in the country unless he joins the rest of society and adopts their evil practices, he should go dwell in caves, among the thorns or in the wilderness, but he should not behave as the sinful do ..."

The Rambam makes a strong statement. This is human nature. It is the way a person is created. It is normal and to be expected

that a person will tend to behave as his friends do and as is common in the environment of the country in which he lives. Therefore, a person must always make sure to live among the righteous and avoid the sinful. In the very first psalm, King David praises the person who avoids the evil, the sinful and the mockers.

If circumstances compel a person to live among the sinful, the Rambam concludes, he is obliged to go into the wilderness and live in a cave. There is no other choice. It doesn't help to say *Tehillim* or devote more time to study and prayer. Nothing helps, because it is human nature to be influenced; it is like a reflex action. The only choice is to head for the caves.

Another way of insulating oneself from one's environment is mentioned in one of the letters of the Chazon Ish. At issue was whether or not a rabbi could accept a position in a non-observant congrega-

tion. How does a person avoid being influenced by the people around him? The Chazon Ish permits him to accept the position but on one condition. He must not attempt to ingratiate himself with them through camaraderie. Instead, he must stake out a higher moral and spiritual ground and thereby set himself apart from the community. He must become its conscience. He must become the opposition. Friendly opposition, but opposition nonetheless.

Nowadays, outreach can take on exceedingly friendly forms. People will say things they do not really believe. They might even make inappropriate compromises. And all this because they want to gain the favor and confidence of the people to whom they are reaching out. So they hide their true intentions, because they are afraid people will say, "You're only interested in converting me!"

*The Chazon Ish clearly rejects such an approach. If you try to be their buddy, you will speak their language and take on their interests, and you will begin dropping, dropping, dropping. Because it is human nature to be influenced by friends and the environment.

Rabbi Akiva had twenty-four thousand students, and all of them died at the same time of the year [during the omer], because they failed to give honor to each other.

(Yevamos 62b)

Although this Chazal does not tell us exactly when these students stopped dying, the later commentators fill in the details:

There are those who have their hair cut from Lag BaOmer onwards, since at this time they [the students of Rabbi Akiva] stopped dying. (Tur, Orach Chaim 493; see also Beis Yosef loc. cit.)

The difficulty with this is obvious. How could the greatest Torah scholars of the age fail in such a simple matter? What went wrong, bringing upon them such a terrible punishment? It is surely also significant that they died particularly at this time of year, rather than at any other. The nature of the omer period must in some way lend itself to their error and its punishment.

When a person shows respect and honor to another, this feeling springs from a recognition that his friend is superior to him in one way or another. There are so many facets to human nature that any individual will excel in at least one detail. This feeling will be reciprocated, so that in any society, such as that of Rabbi Akiva's disciples, each member will honor every other.

But this works only within certain constraints. Provided that the constituents of the group continue to view each other as distinct people, this mutual admiration functions correctly. But let us imagine that the members of this society become too close to each other, regarding themselves as mere parts of a whole, rather than as discrete entities, perhaps even as limbs of the same body. And just as in a body the left arm doesn't praise the right arm for being stronger, so too, the members of this fraternity cease to honor each other, taking each constituent's special attributes for granted. We may suggest that this is the

reason why the disciples of Rabbi Akiva failed to give honor to each other.

24 But surely unity is one of the great aims of Jewish life! What was wrong with achieving such a tremendous rapport with others? The answer is that by focusing so entirely on the community one loses sight of the fact that it is composed of individuals. Every tzaddik has his own role to play in the spiritual development of the world, one which is very precious and not attainable by anyone else. Failing to include this in one's view of life has disastrous consequences for Jewish survival. While we must concentrate on the development of communal unity, it must never be at the expense of the individual's worth. For people on the tremendous spiritual level of the disciples of Rabbi Akiva, this was a grievous error, so much so that they were smitten as a result.

*My holy father added the following insight to our understanding of this matter: The period of the omer is during the months of Nisan, Iyar, and Sivan. The zodiac sign of Nisan is the lamb. Sheep bleat as one and stick together. This indicates that Nisan is a month of focusing on the klal, the community as a whole. In this month, the whole community was redeemed from Egypt, regardless of individual worth. Iyar has the sign of the bull, a more solitary animal, representing a complete change of focus to the worth of the individual. Sivan, however, is represented by the twins. This indicates the most ideal form of Divine service, blending the two opposite foci of the previous months.

כי הוא ית' הבדיל בחלוקת המינים והצורות, כי זו הצורה היא יותר נכבדת מצורת בעל חי אחר והאמונה ב"מעלות הצורות", הוא המגיע בסדר המדרגות להחשיב הצורה היותר נכבדת, עד כי יגיע עוד וכבוד עליו ית', אשר הוא נבדל בצורה היותר נכבדת בכל הנמצאים, וכן למעלת "מדרגת הנפש", מעלת החכמה ב"מעלת הצורה". אולם בהרכבה אם כלאי בהמה או כלאי זרעים, הרי מערב "צורה בצורה", כי אין מחשיב כלל במעלות הצורה, והיא "כפירה גדולה". וכן בכלאי בגדים, כי צורת הפשתן הבא מהצמח הוא יותר שלם מהצמר, כי זה הוא בא מפועל המין המכוון לעצמו, וזה בא מהכרח החומר, אף כי הוא מבעלי חיים, אבל הוא בא ממותרות החומר, והוא ית' החכימנו באלה המצוות להשיג מדרגות הצורות בהנמצאים, קצתם במעלה יותר על קצתם, ומזה נעמוד על מציאות השי"ת" (הרלב"ג ז"ל)

הנה כמה גדולה טובתו של הקב"ה עלינו, בתנו לנו את כח "הבחירה", אותו הכח הנפלא והנהדר ביותר הנטוע בטבע הנבראים

בצלמו, למען השתמש בו בכל מהלך ימי חייו להתעלות ולהתרומם עד מעלת הקדושה העילאית ביותר. כי הוא אותו עצם כח "הבחירה" והכשרון להשתמש בו בכיוון הרצוי. הוא העונג הנפשי הגדול ביותר, וזהו "סוד-היצירה" של כל החוויה המתקיימת ברצונו, וברצון יראיו בעלי הרצון והבחירה החופשית.

כשיעמוד האדם על ההבדלים וחילוקי הצורות והמדרגות האין שונה ונבדלת מדרגה אחת מחברתה בטיבה ובאופייה ובמטרותיה, ובחובתה להיות בשעה המיועדת דוקא, אז ידע האדם מה גדולה היא אחריותו בכל עת ובכל שעה לכוון ולהתאים הכל באופן הרצוי ביותר!

כי כידוע שרשרת ימי חיי האדם וזמנו, מורכבת ומשולבת מדרגות, עליות על גבי עליות, עולמות על גבי עולמות, ובכח בחירתו עלול האדם לעשות מכל רגע ורגע יחודים וכותרים וקשרים לקשר ולחשל את נצחיותה של כל הבריאה, ובנטיית כח "הבחירה" תלוי גורל כל העולמות העליונים והתחתונים.

ועצם מהותה של המלה "חיים" היא "בחירה", ועצם המסגרת קבע הקב"ה להוויית הזמן וחלקו למועדים, ערב בקר ושבוע, חודש ושנה וכו' כל זה לא בא אלא ללמד את האדם ולהעמידו על כח הבחירה האצור, שהקב"ה מחונן אותנו בדעת להכיר, כשם שהזמן מחולק לפרורים קטנים של רגעים ודקים, כך המדרגות ופעולות היצירה התלויות בכל רגע ורגע, מובדלות ומופלאות אחת מחברתה, וכשהאדם מבטל ומטשטש רגע אחד מחיי הבחירה ואינו ממלא את התפקיד המיועד לרגע זה דוקא, הרי כאילו חתך וכתת את אותה הווייה הקשורה ברגע זה. ועל זה נאמר "הכרת תכרת" כל רגע ורגע שהיה בכחו להשלים ולמלא ולא השלים, הרי כאילו גזר עליו כרת, וכשממשך להזניח את הרגעים הריהו פוגם וחותר וכורת ומנתק ומקלקל את "השרשרת" כמשי"א "הכרת בעוה"ז תכרת בעוה"ב", כי יש ר"ל והוא כורת א"ע לחלוטין מכל הכלל, כי הזניח לגמרי את כח הבחירה שלו, ויש שהוא כורת רק חלק קטן ומכבה יצוצות אחדים של "רגעים ידועים".

וכל הבריאה כולה אינה אלא מערכת קיום ממושכת ומשולשלת ומסועפת בכח "הבחירה" של האדם, ומתוך קדושת הבחירה מושפעת שפע של ברכות וקיום ללא גבול והפסק. כח הבחירה הוא הכללי המכשיר שהשייית העניק את האדם שעל ידו יכול להישען ולעלות מעלה מעלה. ויש שניצוץ אחד של קדושה מתנוצץ באדם, ובכח הבחירה הוא מלבה

ומלהיב את הנוצץ כדי שלהבת-יה עזה ועמוקה, ומתוך כך הוא מתרומם עליה על גבי עליה, ודרגה אחר דרגה, עד אור "אין סוף", נמצא שהכל בא משום שידע להשתמש בכח הבחירה, וכח ההבחנה הנגזר בה, לדעת להבחין בין צורות והווייות שונות המשתנות כל אחת למקומה ולזמנה המיועד.

ולפי"ז נבין היטב את הביאור, עמשי"א חז"ל (שבת קיט, א) "אר"י לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו ק"ש שחרית וערבית, אמר עולא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחללו בה את השבת וכו', אמר ר' אבהו לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא היתה להם בושת פנים, אר"י לא חרבה ירושלים אלא בשביל שהשנו קטן וגדול, שנא "והיה כעם ככהן", א"ר עמרם בריה דר"ש בר אבא א"ר חנינא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה, אר"י לא חרבה ירושלים אלא בשביל שבזו ת"ח. ונראה לי לפענ"ד שבאמת אין חולקים ואין כל אחד אלא מוסיף על חבירו. שורש כל הרע נעוץ באותו הפסד וטשטוש הכרת הבחירה והכרת מערכת ההבדלים בצורות הנבראים, ומפני "שהשוו בה קטן וגדול" ז"א שנטלה מהם אותה התבונה העליונה להבחין בין מעלה ומעלה, בין דרגה ודרגה, ובין צורה וצורה, ממילא אין כאן יותר מקום להכרת הרוממות שבת"ח, וממילא אזלת היד להוכיח אחד את השני ולביישו, הלא אין הבדל במעלות המסוננורות העינים לראות במה למעלה ממנו.

39 וכשהאדם נפגש בצורה ומדרגה מובחרת ומעולה יותר מזו שהוא נמצא בה, הריהו מתבייש, ולבו נוקפו לאמר: למה לא התאמצתי גם אני לעלות בקודש, ולמה התרשלתי בניצוץ כח "הבחירה" לבחור במדרגה יותר נעלה. וכמ"ש על אחד מן הגדולים שפעם אחת חזר לביתו עגום וכמבוייש ומראה פניו קדורני וחולני, וכששאלוהו למה זה נפלו פניך, ענה ואמר שאחד מישהו בייש אותו וכשהפצירו בו לומר מי זה שבייש אותו, והתאנח ואמר, זהו האיש בעל ספר ראשית חכמה.

וכעת נקל להבין את השתלשלות הדברים העגומים שבגללם חרבה ירושלים: אחרי ביזוי הת"ח - ז"א אחרי טשטוש הבדלי המעלות והמדרגות שבין האדם הפשוט ובין הת"ח בני העליה, הנובע מהתכחשות לעצם הרעיון של מורדות ומעלות בקודש במובן היצירתו של זיכך החומר, מן ההכרח שהגיעו לידי טשטוש ההבדלים והגבולים במובן הזמן, והתחילו לחלל שבת, שהיא פסגת הקדושה במהות ובמובן מעלות הזמנים והעתים. ולדידם שאין בחירה ואין הבדלים בכל שטחי היצירה

גם יום השבת הוא יום חול ואפסי כשאר ימות השבוע, והכפירה במעלת השבת ובחירתה הביאה גם לידי ביטול ק"ש של שחרית וערבית, כי הסכיילו ולא הבינו שלכל רגע, לכל שעה, יש תפקיד מיוחד ומיועד רק לו, ושכל רגע אצורה יצירה מיוחדת השואפת והמתחננת שיצאה לאור עולם דווקא ברגע זה ובשעה זו.

וכשאין בישראל הכרה זו של חילוף העתים ותפקידם, שינוי הזמנים ומשימותיהם, של ההבדלים שבעצם היצירה, של אותה רב-גונית האורות השואפים אחד אחד להתמגג ולהתאחד לאורות גדולים ורמים מהם, - כשאין הכרה זו בישראל מן ההכרח שירושלים תהיה לחרבה, כי מבריחים השכינה ומכחישים צורה העליונה.

הכחשת הבחירה גוררת הכחשת כל מושג של קדושה

"טורנוסרופוס הרשע, שאל את ר"ע, א"ל מה יום מיומיים, א"ל ומה גובר מן גוברין, אמר ומה אמרית לך, ומה אמרית לי, א"ל מה יום מיומיים, מ"ש יומא דשבתא מכל יומא, ואמרית לך מה גובר מן גוברין, מ"ש טורנוסרופוס מכל גוברין, א"ל שרצה המלך לכבדני, א"ל אף זו שרצה הקב"ה לכבדני" נב"ר י"א, ו) הנה הרשע הנ"ל התחכם בשאלתו וקנתורו לשום ללעג את קדושת יום השבת לכאורה, ברם נעוצה כאן רשעות גדולה להכחיש ולשלול את "סוד הבחירה" שגנו הקב"ה בכל היצירה. בשאלה לכאורה פשוטה זו של אותו רשע, נעוצה היתה חרב הכפירה וההכחשה בקיום הבדלי וגבולי המעלות בצורות הנבראים. הכפירה והשלילה במעלת השבת וקדושת בחירתה בענין של הזמן, זאת אומרת, ששעה זו או זמן זה מוכשר ביותר לקבלת הקדושה משעות אחרות כפי שמורה אותנו תהו"ק "ויקדש אותו".

כפירה זו גוררת אחריה גם כפירה בתבדלים הקיימים במעלות ובמורדות של הקדושה גם בשטחים אחרים של היצירה, ובעיקר שגוררת אחריה כפירה שבהכשר הקודש שבין אדם פשוט לבן עליה. וזאת אומרת, שיש סימן התכחשות לעצם הקיום של מושגים רוחניים מופשטים ומופלאים, והתוצאה מ"ה כפירה בעצם הקיום בכוח הבחירה החופשית שבררנו לעיל. והכפירה בבחירה, הלא ממעטת את הדמות ועצם קיומה של האלוקות.

ועל הטענה הנ"ל של הרשע שהשכיל הסכיל להגדיר את כל השקפתו החמרנית הגסה בשאלה לכאורה פשוטה זו, ענה ר"ע מננה וביה, "ומה

אי הכרה במעלות והבדלים שבין בני"א גוררת ביטול הבחירה

וכגון תיאור שכזה נתנו לנו החז"ל באותו המאמר המופלא לכאורה, "חמשה דברים צוה כנען את בניו: אהבו זה את זה, אהבו את הגזל,

CANAAN GAVE FIVE INSTRUCTIONS — חמשה דברים צוה כנען את בניו
 TO HIS SONS: ^[51] אהבו זה את זה — LOVE ONE ANOTHER: הן אהבו זה את זה
 LOVE DEPRAVITY: הן אהבו את הרמה — LOVE DEPRAVITY: הן אהבו את הרמה
 AND DO NOT SPEAK THE TRUTH: ^[52] ואל תדברו אמת — AND DO NOT SPEAK THE TRUTH: ^[52] ואל תדברו אמת

אהבו את הזימה, ושנאו אדוניכם, ואל תדברו אמת" (פסחים ק"ג, א) ולכאורה קצת קשה הלא אלה הציוויים סותרים אחד את השני, אם אוהבים את הגזל והזימה- לא יתכן שיהאבו אחד את השני, הלא מן ההכרח שגזלן יקפח אחד את השני ולא תתכן אהבה ביניהם.

מסילות בלבנם תיא

ולבאר, שאופן הדבקות בהשי"ת היא באמצעות הדבקות בתלמידי חכמים.¹

ולענייננו יש להוסיף וללמוד משם; דכילינהו בחדא מחתא מורא חכמים והדבקות בהם, להוציא מדעת שוטים שחושבים להתדבק עם חכמי התורה בטפיחה על השכם כמעשה ידיד נעורים, ולהצטלם עמהם. כי הדבקות בהם חייבת להיות אך ורק מתוך יראת הכבוד, כפחד וסלידה שלא להכוות בגחלתן.

לדאבונו חל בזה שיבוש גדול בדעת ההמוץ, שרואים את מעלת התלמיד חכם כאחת משאר המעלות - להבדיל - שאנשים מחוננים בהם, דכמו שיש אחד שמתכבד בעשרו כך יש אחד מתכבד בחכמתו, ומכך באים גם להפך את המסקנא: כמו שמן הראוי דאל יתהלל העשיר בעשרו כיון מעצם מהותו הוא בן אדם כמוני זולת מה שחננו ה' במעט ממוץ, כך התלמיד חכם הוא כביכול אנוש כערכי זולת מה שנתעלה בידיעת התורה והחכמה, וכי מה בכך שהוא יודע ללמוד, הלא לכל אחד המעלות והכשרונות המיוחדות לו, הוא אמנם תלמיד חכם גדול, אבל גם לי יש מעלות ותכונות מיוחדות, הלא אני איש עסקים ממולח, ידען גדול, טס ועף למרחקים ורוקם קשרים נרחבים בכל קצוות תבל וכו' וכו' - רחמנא ליצלן מהאי דעתא!

פי' שלא מכירים בחכמת התורה כמעלה עצמית במהות האדם, אלא כמעלה חיצונית, לכן אינם מבחינים במחיצה המבדלת בין הקודש ובין החול, בין תלמיד חכם לעם הארץ, ולבם גם ברכנים וגדולי התורה כאילו הם אנשים שוה בשוה דומה בדומה.

לא ישוו בה

על הפלגת מעלתו של התלמיד חכם יש ללמוד מדברי הגה"צ רבי ירוחם (דעת תורה בפרשתינו) על הפסוק (כ"ד) "לא יטא בעל בעמיו להקלור", ותרומתו: "לא יטאב ברבא בעמיה לאחלותיה", ומבואר ברמב"ן: "פרש הכתוב כי למעלת הכהן, בעבור שהוא ראוי להיות הגדול והנכבד בעמיו, יזהירנו שלא יחלל מעלתו בטומאת

אלא כדי לבאר את הנ"ל, מן הראוי להביא כאן את ההנחה של ראש הפילוסופים אריסטו (בסי' המדות בענין האהבה מאמר ח) שהאהבה מחזיקה את עצמה תמיד במעלת השיווי, וביאר, שכאשר קשה לאהוב את השפלים בעינינו, כן קשה לאהוב את אלה היקרים והרמים ממנו. ולדוגמא מביא ספור אחד. על מלך ששאל את אוהבו, שמעתי עליך שהיית מאלו שהתנגדו להמליכני, והשיב האוהב, אל נא יפלא זה בעיניך כי האוהב לא ירצה שיעלה אהובו למעלה גדולה ממנו, כי לא ירצה שתאבד האהבה שביניהם, כי בהעדר השיווי תופסד האהבה.

וזוהי כוונת צוואת כנען לבניו שיהאבו אחד את השני, שיהיו שווים תמיד בעיניהם, שווים בשיטתם ובהכרתם שאין שום מעלות ומורדות ברוח ואין לשאוף למצא יתרון בשני, שתוכל לעורר את קנאת החכמה, המדע, והקדושה. שאיפה כזו עלולה להביא את האחד לדי הכרת האמת שבבחירה ושבדרך האמת וזה לא מרצון כנען, ואין כנען מעוניין בעניני בושח וצניעות שאחד יבוש ויכלם ממעלת חברו. מזה בא עלולה לבטל את יסוד הרשע המתבסס על העדר הכרת האמת שבבחירה החופשית של האדם.

והרי לפנינו שלשלת שיטתו של כנען, טבעת בטבעת של שלשלת אחיה ודבוקה כמסובב בסיבה. אהבה גסה הבנויה על יסוד השוויון כתריס בפני הכרת האמת, אהבה ושוויון שכל מגמתם זימה וגזל, והסתרת האמת.

וזהו שאמרנו ז"ל "כל הקורא לרבו בשמו הוא בכלל אפיקורס" (סנהדרין קי, א) מנוסח קריאתו את רבו מתגלה דעתו שאינו מכיר במעלתו וקדושת הרב והוא רבו, וכאילו שוה אליו בשוויון, והכוונה שמתת-ההכרה המונחת בקריאה זו היא ביטול כח הבחירה ומציאות האמת הניתנת לו להאדם באופן מודרך.

43 "וכל הקורא לאברהם עובר בעשה, כי בתחלה נעשה אב לארם ולבסוף נעשה אב לכל העולם כולו. שרי בתחלה נעשית שרי לאומותיה, ולבסוף נעשתה שרה לכל העולם כולו" (ברכות יג, א) והגרעין הרוחני המונח בהגדרה זו הוא שכבר אברהם אבינו הראשון ושרה אמנו כל יופיים ותפארתם הם בעליה, בחתירה והתאמצות להשיג שלמות נוספת, ולעולם

לא היו מסתפקים במעלה אחת ושוה, כי אם היו מתעלים "מתחילה" ועד "לבסוף". וכל המכנה אותם בשם "אברם" ו"שרי" הרי כאילו מכניש את כח בחירתם ושאירת השתלמותם שהראו לדורות.

ומצוות עשה מן התורה הוא להיות עולה מעלה אחר מעלה ולהיות בחר "בחירה אחר בחירה". ובמעשה אחד ובמאמץ אחד, עלול האדם להתרומם ולנשא את עצמו בבת אחת, בכמה מדרגות, עליה על גבי עליה, שיפור על גבי שיפור, והידור על גבי הידור. ומכל הענין והביאור שפרשנו הוא להבחיר את הרעיון העיקרי, כי הססגוניות שבכל הבריאה, המערכות לצורותיהן השונות שהוקבעו מצד הבורא ית' בכל הטבע הוא לעוררנו ולעודדנו, שנשתמש ב"כח הבחירה" אות "חמדה גנוהה" שניתנת לנו להנאותנו ולהועלתנו למען עלות מעלה מעלה, להסתכל בכל חילופי ושינויי המצבים הרוחניים שמסביבנו, להשוות למודד ולשקול ולשאוף תמיד בהתאם לאותה המימרא הידועה, "מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי", מתי יגיעו מעשי הצדיקים הגדולים שלמעלה הימנו.

כי רק ההכרה בהבדלי התכונות המעלות והמדרגות שבין הצדיקים הגדולים מעידת על האמונה האמיתית בצורה העליונה השלמה, האמונה במעלות הצדיקים ואמונת ה' שלובים ונאחזים ולא תיתכן אחת מבלעדי השניה; והמנף היחידי להשתלמות הרוחנית תקדושה הוא רק ברגש היקר של מציאות "כח הבחירה".

(י"תורת הנפש" מתוך מאמר "אושר הבחירה")

ר' ירוחם זת"ע ממשיך זאת לאחד שיאמר לחברו: אתן לך סכום ענק, בתנאי שתפסיק לחשוב עם המח שלך ותתחיל לחשוב עם המח שלי. הרי נטל ממנו הכל! העשירות האמיתית של האדם היא ה"עצמיות" שלו, ה"אני" שלו, תכונותיו הפרטיות, מעלותיו הפרטיות, מחשבותיו המקוריות, מדותיו הפרטיות - לוותר על כל זה ולהתחיל לחשוב עם מחו של הזולת, להרגיש עם הרגשיו של הזולת - פרושו של דבר לאבד הכל! מה יש לו מהממון הרב שהשני מוכן להעניק לו, כשהוא חדל מלהיות?

בזה מקבלים אור אחר דברי הרמ"ח לוצאטו ז"ל בראש ספרו "מסילת ישרים". "יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה הוא, שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו". אדם הרוצה לבנות בנין רב קומות, כמתואר בבדייתא של רפב"י, שיעמוד על בסיס איתן; הרוצה להגיע לעבודה תמימה, שכל פנייתו בה לבורא ית', מה עליו לעשות? שיתברר ויתאמת אצלו מה חובתו בעולמו. והוא הולך ומברר מהי החובה. לכאורה החובה שווה לכולם, ומדוע מתבטא הוא "מה חובתו בעולמו"?

50 רואים מדבריו, שודאי החובה שווה לכולם, אבל בתוך החובה הכללית מוטלת חובה אישית על כל יחיד ויחיד לברר ולאמת לעצמו, מהי החובה המיוחדת לו בעולם שלו. כל יחיד, עם האישיה המיוחדת לו, עם כשרונותיו, מדותיו, תכונותיו, מחשבותיו הפרטיות המקוריות, עם הקצק המיוחד לו - עליו לעבוד את ה'. רק כך יגיע לגדלות. אין אפשרות להגיע לגדלות עם כלים שאולים!

51 שיחה זו. גילוי האוצרות הטמונים באדם שיהיה קצת קנה

אך אילמלי היה יודע אך שוהו כל כולו רק פיתוי היצר, כדי לעכבו מלעלות לרום המדרגות, בהראות לו שכאילו אינו מסוגל להגיע ליותר ממה שהגיע כבר, ואין לו לצפות ליותר מכוונותיו וכשרונותיו, כשבאמת יש לו כוחות עצומות ואוצרות נפלאות ממש, אשר הקב"ה העניק לו כדי שיתעלה על ידם לרום המדרגות והמעלות, לא היה מרפה ומתיר אפי' לרגע אחת, אלא היה מתאמץ בכל כוחותיו להתעמק יותר בתורה, בתפילה, במטהר, ובמדות, עד שהיה עומד ומשתומם על גודל האוצרות אשר ימצא בקרבו במשך עבודתו, שהם הרבה הרבה יותר ממה שהיה יכול לשער.

וזהו הרמו במאמר חו"ל (פסחים קטו: במתני') בכל דור ודור חייב אדם לראות אצל כאילו יצא ממצרים, כי מצרים הוא לשון מיצר וגבול, והיינו שתפקיד האדם תמיד לצאת ממצרים, ולהרחיב גבוליו בבחי' ופרצת ימה וקדמה צפונה ונגבה, ועי"ז ימצא האוצרות הנפלאים אשר לו ויתמלא בברכה ה', וכמו שכתוב (תהלים פא, יא) אנכי ה' אלקד המעלך מארץ מצרים - הרחב פיך ואמלאהו, כי ע"י שהאדם יצא ממצרים וירחיב גבוליו, יגדל שאיפותיו וכוחות נפשו, ימצא אוצרות מלאים ברכת ה'.

והענין הזה יש ללמוד מעבודת הימים האלו, כי יש מ"ט ימי ספירת העומר המיועדים לתקן הו' מדות שבאדם, חסד גבורה תפארת וכו', ולכאורה לפ"ז היה די לנו בו' ימים בלבד, כדי לתקן כלליות כל הו' מדות, וכל הפרטים יוכלו בכלליהם, למה חילקו את המדות לפרטים קטנים, כמו חסד שבחסד, גבורה שבחסד, נצח שבתפארת, הוד שבגבורה, וכדומה כל שאר פרטי המדות, אך זהו לימוד גדול בשבילנו שכל פרט ופרט מכל מדה ומדה אפשר לכל אחד ואחד מישראל לתקן בשלימות, ולא לומר - פרט זה קשה מדי בעבורי, כי זה אינו, כל ענין שבעולם אפשר לכל אחד לתקן. אם רק יתעמק ויתייגע יותר, ויצא ממצרים אשר גבל לעצמו, עד שיוכה לתקן כל בחינות של נפשו רוחו ונשמתו, וזהו ג"כ המכוון במה שרמזו דורשי רשומות את מ"ט ימי העומר בפסוק (משלי ב, ד) אם תבקשנה ככסף ותמטמטמוני"ם תחפשנה, או תבין יראת ה' ודעת אלקים תמצא, דמטמטמוני"ם נטו' מ"ט מונים הרומזו על מנין המ"ט ימי ספירה"ע, ולהג"ל יובן מאד כי זהו הזמן לכל אחד ואחד לגלות המטמטמונים שלו ע"י שיחפש אותם בכל לבו ונפשו, ואז ימצא דעת אלקים, בבחי' מציאה, שלא יאמין למה שזכה, ולמה שהיה ממון אצלו כל הזמן.

המתים". ומוסיף רבי ירוחם זצ"ל בכונת הענין: "כי זה דין לאיש בעל מעלה כי אסור לו לעולם לירד ממעלתו, שכאשר מטמא עצמו הרי הוא מחלל את מעלתו, כי בעת טומאתו הרי הוא אסור בכל קודש ומקדש והוא כנוטל ממנו לזמן מעלת כהונתו. ואם כי מצוה בדבר, מצות הלויית

המת חסד של אמת, אף על פי כן אין המצוה דוחה את מעלתו, הזהירות מחלול מעלה יתרון לה גם ממצוה מצוה. התורה אומרת שהיא מוותרת על מעשה המצוה שלו אך לא על המעלה שלו, עליו לשמור על כתר כהונתו ולא להתעסק במצוה העשויה לחלל מעלה זו.

48a

כאן מוסיף הגר"י חידוש מרעיש: "זה הגדר שמצינו" בתלמיד חכם בבוא אליו מצוה, אם אך אפשר להעשות על ידי אחרים אסור לו להפסיק מתלמוד תורה... לימוד התורה מעלה לה מעל כל ועל כן נדחים המצוות ממנה". כלומר, גם תלמיד חכם אסור לו לאבד מעלתו היתודית, מעלת העוסק בתורה, ואשר יתרון לה גם ממצוה מצוה.

486

ה"ב כואב למראה ירידת הדג בענין הזה בצורה מופלגת, גסות הרוח מופרזת ירדה לעולם, עמי הארץ מתנשאים לעמוד ולישב בשורה אחת עם גדולי התורה, כשהזר מביקורו מתפאר שהיתה לו שיחה ידידותית עם ראש ישיבה פלוני וגדול פלוני. שוטה שבעולם וכי חבר נעורים הוא לך? דיך אם זכית להקביל פניו, לראות בתואר פניו, אשריך שנתת לו שלום והחזיר לך שלום, ומה לך להתהדר בגדולות ונפלאות הגבוהים מערך השפל.

48c

חיון אז בהשגות אחרות לגמרי. פעם סיפר הגאון מוה"ר יחזקאל אברמסקי זצ"ל לאחד מתלמידיו, שלפני כמה ימים בא אליו יהודי אחד עולה חדש מרוסיה מסלוצק, והשתעשעו בהעלאת זכרונות מימי קדם בעיר מוצאם, והוסיף הגר"י ואמר בהתרגשות עצומה: "היהודי הזה בא אלי לכאן ביום חול רגיל כשהוא לבוש בכגדי שבת, וזה הזכיר לי את מנהגם של יהודי סלוצק, שכאשר היו נכנסים אל הרב ביום חול רגיל, לשאול איזו שאלה שהיא, היו נכנסים בכגדי שבת דוקא מפני כבוד התורה" (פניני רבינו יחזקאל ח"א עמ' יב).